

Danuta Miłaszewicz*

Uniwersytet Szczeciński

RECENZJA

***Systemowe uwarunkowania wzrostu i rozwoju gospodarczego krajów Unii Europejskiej*, redakcja Stanisław Swadźba, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Katowice 2014 (ss. 168)**

Problem wzrostu i rozwoju gospodarczego jest tematem licznych teoretycznych oraz analitycznych opracowań. Jednak większość z nich, aż do lat 80. XX wieku, skupiała się na ilościowo wymiernych czynnikach wzrostu, takich jak akumulacja czynników produkcji oraz ich łączna produktywność, oraz na wpływającej na nie polityce makroekonomicznej i strukturalnej. Dopiero poświęcenie większej uwagi długookresowym procesom wzrostu i rozwoju przyczyniło się do zainteresowania innymi czynnikami różnicującymi osiągnięte wyniki gospodarowania i postępującym procesem dywergencji między krajami, w tym fundamentalnymi determinantami wzrostu (nazwanymi tak przez D. Rodrika i E. Trebbi w *Institutions Rule: The Primacy of Institutions Over Geography and Integration In Economic Development*, „Journal of Economic Growth” 2002, No. 2), wśród których, obok integracji (otwarcia) gospodarki i jej położenia geograficznego, wymienia się czynniki instytucjonalne.

Współcześnie zarówno w teorii, jak i badaniach empirycznych coraz częściej podkreśla się znaczenie struktury instytucjonalnej gospodarki oraz poszczególnych

* Adres e-mail: dmilasz@wneiz.pl.

instytucji jako determinant toczących się w niej procesów ekonomicznych. Jedną z przyczyn zainteresowania rolą instytucji w gospodarce jest zwiększone zainteresowanie rozwijającym się instytucjonalizmem oraz włączaniem do ekonomii głównego nurtu twierdzeń nowej ekonomii instytucjonalnej i – co się z tym wiąże – stosowanie interdyscyplinarnego podejścia we współczesnych badaniach ekonomicznych. Takie podejście zastosowane zostało także w recenzowanej monografii, której zakres rozważań jest bardzo szeroki i obejmuje analizą szczególnie rodzaj determinant wzrostu i rozwoju gospodarczego.

Wiele rozważań naukowych i badań empirycznych, także Autorów recenzowanej pracy, potwierdza, że poziom wzrostu i rozwoju gospodarczego, osiągnany w sferze realnej gospodarki, zależy od rozwiązań przyjętych w ramach systemu gospodarczego, czyli w sferze regulacyjnej gospodarki. Jest to istotny problem, gdyż wzrost i rozwój gospodarczy uważane są za nadrzędne cele funkcjonowania każdego systemu gospodarczego, a ich poziomy osiągnięte w rzeczywistości stanowią podstawę do oceny sprawności funkcjonowania danego systemu gospodarczego.

Recenzowana monografia jest kontynuacją rozważań zawartych w pracy *Systemowe uwarunkowania wzrostu i rozwoju gospodarczego. Zagadnienia teoretyczne* napisanej pod redakcją Stanisława Swadźby przez ten sam zespół autorski (Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego, Katowice 2013). Przedmiotem rozważań w obu opracowaniach są systemowe uwarunkowania procesów wzrostu i rozwoju. Jest to ważna i aktualna problematyka, która spełnia wszystkie kryteria poprawności naukowej. Autorzy już w poprzedniej pracy właściwie uzasadnili wybór tego problemu badawczego, wywodząc go z istniejącego zasobu nauki. W recenzowanej monografii przeprowadzono analizę wybranych systemowych uwarunkowań procesów gospodarczych, a wyniki badań przedstawiono w sposób przystępny dla odbiorców. Opracowanie dostarcza nowej wiedzy odnoszącej się do rzeczywistie funkcjonujących systemów gospodarczych i prowadzi do wielu wniosków aplikacyjnych, wskazując na najlepsze, z punktu widzenia wzrostu i rozwoju, rozwiązania systemowe.

System gospodarczy należy traktować jako mechanizm regulowania i koordynacji decyzji pojedynczych podmiotów. Jest on układem złożonym z wielu elementów, jednak wyodrębnienie ich wszystkich jest w praktyce bardzo trudne, jeśli w ogóle możliwe. Dlatego tworzone są różne modele systemów gospodarczych, a w badaniach podejmuje się próby określenia cech współcześnie funkcjonujących

gospodarek, odnosząc je do układów modelowych. Autorzy recenzowanej monografii wybrali jednak inną procedurę badań, którą należy uznać za bardzo trafną. Podjęli próbę analizy wybranych podsystemów i elementów systemów gospodarczych występujących we wszystkich krajach będących obecnie członkami Unii Europejskiej, nie odnosząc ich jednak bezpośrednio w ośmiu rozdziałach analizujących wybrane podsystemy do czterech modeli systemów gospodarczych – liberalnego, społecznej gospodarki rynkowej, skandynawskiego modelu państwa dobrobytu i śródziemnomorskiego. Takie przyporządkowanie nastąpiło częściowo dopiero w rozdziale dziewiątym.

Recenzowana monografia składa się ze wstępu, zakończenia oraz dziewięciu rozdziałów, z których każdy został opracowany przez innego autora, ma swój własny cel i prezentuje przeprowadzone badania oraz ich wyniki. Układ rozdziałów odwzorowuje strukturę poprzedniego opracowania, poświęconego teoretycznym rozważaniom dotyczącym wpływu rozwiązań systemowych na procesy wzrostu i rozwoju gospodarczego. Obie prace, teoretyczne i badawcze, uzupełniają się wzajemnie w układzie poszczególnych rozdziałów. Dlatego strukturę recenzowanego opracowania można uznać za właściwą.

Rozdział pierwszy, w którym dokonano długookresowej analizy wzrostu i rozwoju gospodarczego w krajach UE, stanowi doskonałą podstawę do rozważań prowadzonych w kolejnych rozdziałach recenzowanej monografii. Siedem kolejnych rozdziałów recenzowanej pracy zostało poświęconych analizie wybranych podsystemów (elementów) systemu gospodarczego krajów UE, czyli:

- uwarunkowaniom kulturowym (rozdział drugi),
- systemowi sprawowanej władzy i jej jakości (rozdział trzeci),
- ochronie praw własności (rozdział czwarty),
- mechanizmowi regulacji rynków dóbr (rozdział piąty),
- nierównościom dochodowym i ubóstwu (rozdział szósty),
- regulacjom rynku pracy (rozdział siódmy),
- strukturze i rozwojowi systemu finansowego (rozdział ósmy).

Na podstawie uzyskanych w tych rozdziałach wyników badań Autorzy dokonali podziału badanych krajów na grupy, wyróżnione z punktu widzenia każdego z analizowanych podsystemów. Rozdział ostatni – dziewiąty – jest natomiast obszerną syntezą podsumowującą całość przeprowadzonej analizy, wskazującą jednak na niemożliwość jednoznacznych sformułowań dotyczących wpływu czynników

instytucjonalnych (w ramach analizowanych systemów gospodarczych) na wyniki makroekonomiczne badanych gospodarek. Podsumowano w nim natomiast występujące w krajach UE tendencje wynikające z przeprowadzonej analizy tej grupy krajów.

Podkreślić należy interdyscyplinarność przeprowadzonych przez Autorów badań, dotyczących nie tylko zagadnień ekonomiczno-finansowych, ale także aspektów kulturowych, prawnych, politycznych i społecznych współczesnych systemów gospodarczych Europy. Badania wykorzystujące analizę ilościowo-jakościową mają zatem pogłębiony charakter. W polskiej literaturze naukowej nie było dotychczas tak obszernego opracowania analizującego systemy gospodarcze aktualnych członków UE w tak wieloaspektowym ujęciu. Wszystko to sprawia, że lektura recenzowanej monografii zachęca do refleksji naukowej i podjęcia dalszej dyskusji na temat kształtu współczesnych systemów gospodarczych i możliwości ich implementacji w różnych krajach. Śledzenie wywodów autorskich i wyników przeprowadzonej analizy utrudnia jednak pewna niedogodność wynikająca z odmiennego porządkowania danych, odnoszących się przecież w każdym przypadku do tych samych krajów. W niektórych tabelach kolejność krajów nie została uporządkowana alfabetycznie (jak w przypadku większości tabel), a w odmienny sposób. O ile można zrozumieć to w odniesieniu do tabel, w których podawana jest kolejność krajów według ich pozycji w analizowanym rankingu, o tyle w innych (np. s. 54 i 111) nie dostrzegam istotnego uzasadnienia zmiany tej kolejności. Natomiast w tabeli 8.4 (s. 147) prezentowane są dane dla mniejszej liczby krajów bez wskazania przyczyn tego stanu rzeczy.

Sformułowana powyżej uwaga nie pomniejsza wkładu Autorów i rangi recenzowanej pracy. Szczególny charakter tej monografii wiąże się z tym, że przeprowadzone w niej badania dotyczą doświadczeń wszystkich krajów Unii Europejskiej, dla których bardzo ważnym czynnikiem kształtującym ich systemy gospodarcze okazał się sam proces integracji. To właśnie ten proces narzucił uczestniczącym w nim krajom różne rozwiązania instytucjonalne (szczególnie w zakresie instytucji formalnych) wywierając wpływ na kształt systemu gospodarczego każdego kraju należącego do UE. Z jednej strony w efekcie integracji systemy te w pewnym stopniu upodabniają się do siebie – następuje konwergencja systemowa. Z drugiej – kraje tworzące obecnie UE przystępowały do tego ugrupowania w różnym czasie, mając za sobą różne doświadczenia historyczno-gospodarcze i społeczne, dlatego

charakteryzują się także specyficznymi, narodowymi cechami, które decydują o pewnym zróżnicowaniu ich systemów gospodarczych. Badania przeprowadzone przez Autorów recenzowanej monografii prowadzą do właśnie takich spostrzeżeń i wniosków, sformułowanych w odniesieniu do tzw. starych i nowych krajów członkowskich UE – w przypadku tych drugich funkcjonuje jeszcze wiele instytucjonalnych pozostałości poprzedniego systemu gospodarczego.

Recenzowana monografia to wartościowe opracowanie oparte na solidnych podstawach metodologicznych i bardzo dobrej znajomości przedmiotu badań. Jest też pierwszym tak obszernym studium analizującym różne aspekty systemów gospodarczych krajów UE. Autorzy wykazali się dużą dociekliwością badawczą, solidnością i pracowitością zarówno w zakresie uporządkowania i usystematyzowania różnorodnych aspektów wzrostu i rozwoju współczesnych gospodarek, przeprowadzonych badań, jak i sformułowanych na ich podstawie spostrzeżeń i wniosków. Monografia stanowi obszerne źródło informacji o systemach gospodarczych krajów UE, a biorąc pod uwagę aktualność i ważność tematu oraz walory monografii, może być ona polecana zarówno osobom chcącym zapoznać się z problematyką czynników wzrostu i rozwoju gospodarczego we współczesnych gospodarkach, jak i tym, którzy zajmują się nią od dawna.

